

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ: ДОСВІД ПОЛЬЩІ

У статті охарактеризовано основні інноваційні методи навчання іноземних мов у вищих навчальних закладах Польщі. Уточнено зміст понять «метод» і «метод навчання». З'ясовано чинники, які сприяють успішному навчанню іноземної мови у вищих навчальних закладах Польщі. Обґрунтовано необхідність впровадження педагогічних технологій у процес навчання іноземних мов. На основі літературних джерел виокремлено три групи педагогічних технологій: традиційні, інноваційні та інформаційно-комунікаційні.

Ключові слова: метод, методи навчання, інновації, Польща, педагогічна технологія.

В статье охарактеризованы основные инновационные методы обучения иностранным языкам в высших учебных заведениях Польши. Уточнено содержание понятий «метод» и «метод обучения». Выявлены факторы, которые способствуют успешному обучению иностранного языка в высших учебных заведениях Польши. Обоснована необходимость внедрения педагогических технологий в процесс обучения иностранным языкам. На основе литературных источников выделены три группы педагогических технологий: традиционные, инновационные и информационно-коммуникационные.

Ключевые слова: метод, методы обучения, инновации, Польша, педагогическая технология.

The main innovative methods of teaching foreign languages in higher educational institutions in Poland have been described in the article. The meaning of such notions as “method” and “teaching method” has been specified. The factors that contribute to successful foreign language learning in Polish higher educational institutions have been revealed. The necessity of

implementation of educational technology in teaching foreign languages has been grounded. Traditional, innovative, information and communication groups of pedagogical techniques have been defined based on the literature study.

Key words: method, teaching methods, innovations, Poland, pedagogical technologies.

Прагнення сучасного викладача оптимізувати процес навчання іноземних мов зумовило появу нових і вдосконалення існуючих педагогічних технологій. Педагогічні технології навчання іноземних мов розглядаються польськими науковцями як системний, нормативний, концептуальний опис діяльності викладача та студента, направлений на досягнення загальноосвітньої мети. У практиці навчання студентів іноземних мов у вищих навчальних закладах Польщі застосовуються традиційні, інноваційні та інформаційно-комунікаційні технології, системоутворювальною основою яких є розвиток активної співпраці студентів і викладачів.

Навчання іноземних мов неможливе без підбору ефективних методів. Розв'язанням зазначеної проблеми займалися багато польських та українських дослідників і педагогів. Серед науковців Польщі це питання досліджували Е. Бандура, К. Бартніцка, Е. Державска, Т. Малішевська, Д. Обідняк, М. Поморска тощо. У своїх працях такі українські вчені, як А. Грітченко, С. Деркач, О. Комар, Р. Мартинова, Л. Пуховська, О. Тарнопольський та інші розглядали методичні аспекти навчання.

Процес навчання іноземних мов у технічних університетах Польщі передбачає наповнення конкретним змістом кожного заняття, що, в свою чергу, потребує застосування відповідних методів навчання, що впливають на якість засвоєння матеріалу. Отже, мета статті – охарактеризувати інноваційні методи навчання іноземних мов у вищих навчальних закладах Польщі.

У польській методиці навчання іноземних мов поняття “метод навчання” вживається в широкому й вузькому значенні. У широкому – як принциповий напрям у навчанні, а вузькому – один зі способів навчання [1, с. 56–61]. Польська дослідниця Х. Коморовська розглядає метод навчання як “упорядкований спосіб діяльності викладача і студентів, спрямований на ефективне розв’язання навчально-виховних завдань”. Польський педагог Е. Джержавська характеризує метод навчання як “інструмент діяльності викладача, спрямований на виконання керівної функції – наuczіння” [2, с. 9]. Польський науковець А. Бартманська трактує “метод” у загальному значенні як “спосіб досягнення мети, як напрям у навчанні, який визначає стратегію навчальної діяльності викладача” [3, с. 212–213]. Польський дослідник Д. Обідняк розглядає метод як “систему взаємопов’язаних дій викладача і студентів, які забезпечують засвоєння змісту навчального матеріалу” [4].

У вітчизняній методичній літературі термін “метод навчання” трактується як “напрямок у навчанні, що визначає цілі та завдання навчання, а також шляхи і способи досягнення визначеної мети відповідно до умов та етапу занять” [5, с. 286]. З цього визначення випливає, що метод навчання дає уявлення про загальну стратегію навчання, про домінуючі ідеї розв’язування основного методичного завдання, що становить суть методу.

Як зазначає український науковець О. Тарнопольський, розробка концептуальних засад будь-якого методу ґрунтується на певному підході, який (залежно від його тлумачення) перетворюється на різновид того самого методичного напрямку. Якщо метод – це тактична модель компонента навчання, то підхід можна сприймати як стратегію навчання іноземної мови [6, с. 74].

Метод навчання зазвичай визначається навчальною програмою і підручником, а також іншими матеріалами, які характеризують зміст, послідовність викладу та розподіл навчального матеріалу. Необхідно зазначити, що в польській методичній літературі з іноземних мов немає

поняття прийомів і підходів до навчання іноземних мов. Польські науковці послуговуються лише поняттям “метод навчання”.

Польський дослідник Т. Кжешовський зауважує, що в методичній літературі з навчання іноземних мов терміни “підхід” і “метод” можуть вживатися паралельно, про що свідчать два списки переліку методів, складені ним на основі аналізу методичної літератури. Терміни першого списку об’єднано поняттям “підхід” (podejście). Наводимо їх перелік:

- 1) ситуативне викладання мови;
- 2) аудіолінгвальний метод;
- 3) комунікативно орієнтоване викладання мови;
- 4) підхід повної фізичної реакції;
- 5) натуральний підхід;
- 6) підходи на основі стилів навчання;
- 7) еклектичний підхід до навчання мови.

Терміни другого списку віднесено до поняття “метод” (metoda):

- 1) цикл вивчення мови;
- 2) повної фізичної реакції;
- 3) сугестопедії;
- 4) наука через пораду;
- 5) прямий метод [7, с. 16–35].

У процесі навчання студентів іноземних мов польські викладачі використовують комбінацію методів залежно від рівня навченості студентів, теми, що вивчається, етапу вивчення навчального матеріалу, типу заняття, специфіки іноземної мови (загального чи професійного спрямування). Зважаючи на це, ми згрупували методи навчання іноземних мов. До першої групи віднесли традиційні методи навчання, а саме: комунікативний, граматико-перекладний, аудіолінгвальний, безпосередній, груповий, конструктивістський та метод проекту.

До другої – інноваційні методи. Метод запитань і відповідей “Академії наук” (akademii nauki) являє собою спеціально розроблену

систему повторень і запитань, що сприяє запам'ятовуванню матеріалу; швидкому темпу ведення заняття, оскільки немає потреби перекладати навчальний матеріал, виробляє вміння мислити іноземною мовою. Крім того, особливістю навчання іноземних мов у технічних університетах Польщі є заміна викладача кожного семестру протягом усього періоду навчання. А зміни лекторів привчають розуміти різні акценти та інтонації [8].

Метод “відкриття” (“Otwarcie”) полягає в поступовому навчанні: спочатку – сприймати інформацію на слух, потім – розвивати навички спілкування, після цього – оволодівати графічними навиками та основами граматики. Основна особливість цього методу – регулярні перегляди художніх фільмів (наприклад, раз на два тижні), а також створення ситуації перебування студента за кордоном завдяки елементам інтерактивності.

Дуальний метод (metoda dualna) полягає в почерговому викладанні курсу іноземної мови польським викладачем і носієм мови. На заняттях з польським лектором студенти ознайомлюються з новим матеріалом, тренуються в правописі, тлумаченні текстів. Розглянутий матеріал, закріплюється потім під час спілкування з носієм мови.

Дистанційні методи (metody dystansowe e-learning) – сучасні методи навчання іноземних мов студентів заочної чи дистанційної форми навчання, що ґрунтуються на сучасних ІКТ. Вони доповнюються традиційними зустрічами з викладачем, який виконує функцію викладача-консультанта. Таке поєднання є ефективним, тому що знання і вміння, здобуті під час підготовки студентів он-лайн, які також контролюються викладачем, вдосконалюються під час традиційних зустрічей [9].

До третьої групи можна віднести авторські методи польських науковців. Так, метод В. Бронярка (W. Broniarka) передбачає читання тексту вголос та його аналіз у формі перекладу (дослівного і літературного), спочатку – з іноземної мови на польську, а потім – з

польської на іноземну. Після цього студенти вивчають нові лексичні одиниці та закріплюють граматичні правила. Цей метод потребує творчого мислення та активності студентів. Суть його полягає в сумлінному повторенні трансльованих викладачем зразків та в контексті володіння іноземною мовою.

Метод Л. Шкутника (L. Szkutnik) ґрунтується на діалогічному мовленні, що забезпечує механічне засвоєння певних структур. Цей польський науковець створив невеликі посібники зі схемами коротких діалогів, де подано запас слів, необхідний для обміну думками (наприклад, *Express it in English, English Dialogues*).

Метод З. Бжешкевіча (Z. Brzeźkiewicz) передбачає використання на заняттях текстів популярних пісень улюблених артистів, а також прислів'їв, приказок, афоризмів. Для популяризації свого методу дослідник створив підручник "Lyrics" на основі текстів пісень, а польський науковець С. Гачинський (S. Garczyński) видав посібник для навчання англійської мови "Attractive Exercises", що містить прислів'я, приказки, афоризми та анекдоти [9].

Аналізуючи методи навчання, необхідно звернути увагу на інтенсифікацію методів, орієнтованих на студента. Згідно з думкою Х. Коморовської, "успіх у навчанні – це досить суб'єктивне твердження, що поставлену мету реалізовано через тих, хто навчається, а бажаний рівень уміння досягнуто або навіть перевищено" [1, с. 64]. Основною зміною, яка відбувається в навчанні іноземних мов, вважає науковець, є "спрямованість дидактичних дій на особистість того, хто навчається, а не особистість того, хто навчає" [1, с. 69]. Тепер процес навчання іноземної мови трактується як комплекс активності, завдяки якому процес учіння відбувається ефективніше. Метою вивчення іноземних мов є не опанування словникового запасу і граматичних структур, а вироблення вміння спілкуватися іноземною мовою. Х. Коморовська встановила чинники, які сприяють успішному навчанню іноземної мови:

- ініціативність та активний підхід до завдань, тобто студент сам відшукує ефективні форми роботи і організовує власне навчання;
- формування компенсаторних умінь: мовної здогадки, здатності порозумітися за умови володіння недостатнім обсягом мовних одиниць;
- застосування різноманітних методів навчання для розв'язування поставлених завдань;
- вміння знаходити необхідний додатковий матеріал;
- віра у власне вміння, належна самооцінка;
- високий рівень вмотивованості;
- готовність обговорювати свій прогрес у навчанні з іншими [10, с. 25–29].

Одним з важливих моментів у навчанні іноземних мов є створення педагогічних умов для активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів та продуктивної реалізації технологій процесу здобування знань. Це означає розроблення варіативних методичних систем навчання, що включають технологію забезпечення мотивації учіння, добір змісту, матеріалів, методів, прийомів, організаційних форм раціонального поєднання викладу матеріалу педагогом та самостійного навчання студента, підготовку диференційованих, професійно спрямованих комплексів вправ, визначення орієнтирів навчально-пізнавальної діяльності [11, с. 19].

У сучасному польському вищому навчальному закладі реалізація змісту іншомовної освіти здійснюється з використанням цілісних педагогічних технологій. У багатьох міжнародних виданнях з питань педагогічних технологій визначено два напрями їх розвитку: 1) використання технічних засобів навчання і 2) технологічний підхід до організації навчального процесу загалом [12, с. 75–82]. Саме другий напрям став основою у розробленні педагогічних технологій.

Таким чином, педагогічні технології навчання іноземних мов передбачають управління дидактичним процесом у контексті організації діяльності студента і здійснення контролю за цією діяльністю.

Для впровадження педагогічних технологій, на думку польських науковців, необхідно, по-перше, забезпечити мотиваційну базу студентів реалізації технологій навчання; по-друге, удосконалити зміст навчального матеріалу, тобто його структурування відповідно до обраних підходів педагогічного стимулювання, як-от евристична бесіда, диспут, мозковий штурм, дидактична гра, постановка проблемного завдання, оцінні судження, педагогічна оцінка, аналіз життєвих ситуацій тощо.

Враховуючи сучасні підходи до функціонування освітнього середовища, важливо наголосити на особливостях проектування технологій навчання іноземних мов у професійній освіті, до яких відносять і впровадження диференціації студентів за рівнем володіння іноземною мовою, проведення перевірок засвоєння матеріалу, постійний обмін досвідом між викладачами та науковцями, які працюють над впровадженням нових технологій як у польських, так і зарубіжних вищих навчальних закладах, ініціювання науково-дослідної та позааудиторної роботи студентів.

У практиці роботи навчальних закладів Польщі ми виокремили три групи педагогічних технологій: традиційні, інноваційні та інформаційно-комунікаційні (ІКТ). У рамках традиційних технологій студентам відводиться роль виконавців репродуктивного характеру. Традиційні педагогічні технології пов'язані з аудиторними заняттями. Вони забезпечують засвоєння студентами змісту навчання, перевірку та оцінювання його якості на репродуктивному рівні. Дії викладача пов'язані з поясненням, демонструванням основного матеріалу, оцінюванням рівня його виконання студентами та подальшим його коригуванням.

До інноваційних технологій навчання іноземних мов у польських вищих навчальних закладах можна віднести технологію модульно-

рейтингового навчання, проблемного, дистанційного. Кожна із зазначених технологій має свої особливості в методиці, організації та здійсненні контролю навчання [13, с. 233]. Переваги модульно-рейтингового навчання: самостійна і регулярна робота студентів протягом року; вибір курсу навчання; врахування всіх видів діяльності студентів; підвищення ефективності навчального процесу; вчасне коригування результатів навчання [13, с. 235–241].

Використання ІКТ у процесі навчання студентів іноземних мов дає можливість оптимізувати зміст навчання, удосконалити форми та методи організації навчального процесу, забезпечити високий науковий і методичний рівень викладання, індивідуальний підхід у навчанні, підвищити ефективність та покращити якість освітніх послуг. Підтвердженням ефективного впровадження ІКТ у навчальний процес іншомовної підготовки студентів є створення лабораторій ІКТ; підготовка викладачів для озброєння їх практичними навичками роботи в новому інформаційному середовищі; створення мультимедійних навчальних комплектів, електронних посібників; організація творчих груп викладачів для розроблення та впровадження новітніх засобів навчання іноземних мов на основі інформаційно-комунікаційних технологій; розміщення навчальних матеріалів на WEB-сайтах університетів; Інтернет-комунікація викладачів із зарубіжними колегами з проблем оптимізації навчального процесу засобами ІКТ [14].

Узагальнюючи, можна зробити висновок, що процес навчання іноземних мов неможливий без застосування відповідних методів навчання. Прагнення польських викладачів оптимізувати процес навчання іноземних мов зумовило появу нових і вдосконалення існуючих педагогічних технологій. Педагогічні технології навчання іноземних мов розглядаються польськими науковцями як системний, нормативний, концептуальний опис діяльності викладача та студента, направлений на досягнення загальноосвітньої мети. У практиці навчання студентів

іноземних мов у вищих навчальних закладах Польщі застосовуються традиційні, інноваційні та інформаційно-комунікаційні технології, системоутворювальною основою яких є розвиток активної співпраці студентів і викладачів, тому перспективним вбачаємо дослідження особливостей оцінювання навчальних досягнень студентів з іноземних мов у Польщі.

Список використаних джерел:

1. Komorowska H. Metodyka nauczania języków obcych / Hanna Komorowska. – Warszawa : Wydawnictwo Fraszka Edukacyjna, 2007. – 204 s.
2. Dzierżawska E. Metody kształcenia języków obcych / E. Dzierżawska. – Warszawa : PWN Wydawnictwo WSZMiJO, 2009. – 38 s. – S. 9.
3. Bartmańska A. Metody kształcenia języków obcych / Aleksandra Bartmańska. – Warszawa : Centralna Komisja Egzamenacyjna, 2006. – 47 s.
4. Obidniak D. Metody kształcenia języków obcych / D. Obidniak // Ruch Pedagogiczny – 2006. – № 4. – S. 23–29.
5. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: підруч. / кол. авторів під керівництвом С. Ю. Ніколаєвої. – Вид. 2-ге, випр. і перероб. – К. : Ленвіт, 2002. – 328 с.
6. Тарнопольський О. Б. Методика навчання іншомовної мовленнєвої діяльності у вищому мовному закладі освіти : навч. посіб. / О. Б. Тарнопольський. – К. : Фірма “Інкос”, 2006. – 248 с.
7. Krzeszowski T. Współczesne metody kształcenia języków obcych / T. Krzeszowski. – Gdańsk, 2007. – 42 s.
8. Moszyńska A. Metody kształcenia języków obcych w politechnikach / A. Moszyńska. – Warszawa, 2008. – 36 s.
9. Zdębski Z. Metody kształcenia języków obcych w politechnikach / Z. Zdębski. – Warszawa, 2008. – 32 s.
10. Komorowska H. Kształcenie języków obcych. Polska a Europa / H. Komorowska. – Warszawa : wydawnictwo academica swps, 2007. – 236 s.
11. System kształcenia języków obcych w wyższych uczelniach technicznych. – Warszawa, 2008. – 39 s.
12. Karwowski M. Technologie pedagogiczne w wyższej edukacji technicznej w Polsce / M. Karwowski. – Toruń : Wydaw. Adam Marszałek, 2002 – 119 s.
13. Wuznycki J. Współczesne technologie pedagogiczne / J. Wuznycki. – Toruń : Wydaw. Adam Marszałek, 2005. – 565 s.

14. Rachwalska-Mitas M. Analiza Możliwości Zastosowań Komputera w Nauce Języka Obcego na Wyższych Studiach Technicznych / Małgorzata Rachwalska-Mitas / M. Rachwalska-Mitas // Języki obce w kontekście współczesnych wyzwań i perspektyw. – 2009. – № 1. – S. 56–62.